

kao bitna spoznajom i činom koje čini mogućim, i ako je priznaju i iracionalne zajednice. Husserlovsku suštinu pokreće sad jedina „entelehija“.

Uloga filozofije kao svijesti o racionalnosti u neizvjesnosti nije beznačajna. Jedino filozofska svijest o intersubjektivitetu omogućuje nam da u konačnoj analizi shvatimo naučnu spoznaju. Bez nje ona se odgađa u beskonačnost, odgađa sve do kraja diskusija o uzročnosti koje su, budući da se radi o čovjeku, po svojoj prirodi beskonačne. Pitamo se na primjer, nisu li društveni odnosi, onakvi kako ih shvaća psihoanalitička sociologija, samo uveličavanje i uopćavanje seksualno-agresivne drame, ili, nije li, naprotiv, ta drama, onako kako je opisuje psihoanaliza, samo zaseban slučaj institucionalnih odnosa u zapadnim društvima. Cilj je ovih diskusija da potakne sociologe na promatranje, na otkrivanje činjenica, na poticanje analiza i intuicija. Ali, one ne donose zaključke sve dok se ostaje na području uzročne i „objektivne“ misli, jer ne možemo svesti ni na šta jedan od uzročnih nizova, kao ni zamišljati ih u cjelini kao uzročne nizove. Ne možemo smatrati ta stanovišta istinitima, osim pod uvjetom da pređemo na neuzročni način mišljenja, a to je filozofija: potrebno je shvatiti istodobno da se drama pojedinca odvija između uloga koje već postoje u institucionalnoj cjelini kojoj pristupa dijete već od početka svog života, jednostavnim opažanjem njege koja mu se pruža i predmeta koji ga okružuju, do otkrivanja značenja, što istog časa uopćava njegovu vlastitu dramu u dramu njegove kulture, — i što ipak, čitava simbolička spoznaja razrađuje ono što dijete proživljava ili ne proživljava, pati ili ne pati, osjeća ili ne osjeća, na taj način da ono nije više detalj svoje najličnije povijesti koja ništa ne doprinosi tom značenju koje će se ispoljiti kada, nakon što je mislilo i živjelo prema onome što je smatralo dobrim i percipiralo prema predodžbama svoje kulture, dođe napokon do toga da obrne odnos i uklopi to u značenja svojega govora i svojih postupaka, da preobrazi u kulturu sve do najpećkih tajni svojega iskustva. Da su to centrifugalno i to centripetalno kretanje istodobno mogući, nije moguće zamisliti sa stanovišta uzročnosti. Samo sa filozofskog stanovišta moguće je zamisliti i vidjeti čak i te preokrete, te „metamorfoze“, tu blizinu i udaljenost od prošlosti i od sadašnjosti, od arhaičnog i „modernog“, to nadvijanje kulturnog vremena i prostora nad njima samima, to trajno nadodređenje ljudskih događaja koji uzrokuju da nam se, kakva god bila osobitost lokalnih i vremenskih uvjeta, društvena činjenica uvijek javlja kao varijanta samo jednog života kojemu i naš sam dijelom pripada, i da je svaki drugi, za nas drugi i sami.

Filozofija je, i uvijek je to bila, raskid s objektivizmom, povratak od *constructa* ka proživljenom, od svijeta nama samima. Samo taj neophodan postupak koji je karakterizira, ne prenosi je više u odvojeno područje introspekcije ili u područje koje se numerički razlikuje od područja nauke, ne suprotstavlja je više nauci otkada smo spoznali da „unutrašnost“ do koje nas dovodi nije „privatni život“, već intersubjektivitet koji nas sve tješnje povezuje s cjelokupnom poviješću. Kada opazim da društvo nije predmet, već najprije moj položaj, i kada se u meni probudi svijest o tom društveno-mojem, čitava mi moja istodobnost postaje bliska, a s njome i čitava prošlost koju mogu doista predočiti onakvom kakva je bila u svoje vrijeme, to je čitav usklađen i razjedinjen čin povijesne zajednice koja mi se uistinu pruža u mojoj sadašnjosti. Odricanje eksplikativnog sustava sistema ne uzimaju filozofiju do razine pomoćnika ili propagatora objektivne spoznaje, jer ona posjeduje vlastitu dimenziju, a to je dimenzija koegzistencije, ne kao ispunjena čina, i predmeta promatranja, već kao trajni događaj i sredina sveopćeg *praxisa*. Filozofija je nenadomjestiva, jer nam otkriva kretanje kojim životi postaju istine i kružnost pojedinačnog bića koje u izvjesnom smislu *vede* sve ono o čemu će misliti.

Prevela: Mirna CVITAN

toma jošanović

u očekivanju

TV

kritike

Bastion. Magnat društvene kulture i politike. Neuništivi samozanac javnosti. Ignorant. Najgrlatiji recitator našeg života. Tehnika i neinventivnost. To su početni, naivni, bukvarski i najpristojniji osvrti kritike i gledalaca upućeni Televiziji.

Televizija ne uočava namere takve kritike, ona se oseća uvređenom i — pristojno čuti. Krug je zatvoren — vrteška se okreće — auditorijum je uglavnom posmatrač.

Najmasovnije sredstvo audio i video komunikacije, preko TV pošte, uspostavlja kontakt — TV gledalac se razgaljuje — u horizontalni različitih primedbi dijagram se ne pomena.

U takvoj igri svako je dosledan sebi. Nemoćni da se razuvere, da dokažu dobronamernost, zaljubljeni i gnevni — stoje na mestu, pristojno udaljeni, snishodljivo sležući ramenima, ponekad preteći prstom, oni trepljivo čekaju bolje dane — neko poklonjeno nadahnutu vreme, u kome će svi biti zadovoljni, talentovaniji i dobronamerniji.

U suštini te praskavosti ne dešava se ništa. To je vatromet, iluminacija, bljesak uludog nadmudrivanja, obmana. Kako smo zainteresovani, narušimo već ustaljenu simetriju tih odnosa, približimo se sasvim i ponaosob svakom od ova tri vezana i značajna faktora.

Televiziji se ne može prići jednostrano, najmanje se može primeniti ma kakav recept sa strane. Specifična i atraktivna sama po sebi, ona olako postaje uzročnik društvenih i kulturnih klima.

Dostupna, sa dosad neviđenom komunikativnošću, spektralna po tematici, ona je svakom i bliska i strana. U svojim počecima deluje senzacionalistički i šokantno. Posle prvih uzbuđenja, u početnoj fazi grubih analiza — TV otkriva svoja ranjiva mesta. I upravo u tom periodu njenog najranijeg sazrevanja, potrebno joj je pažljivo korigovanje.

Ono što je kod TV u početku šema, u najširem smislu, to je prevashodna namena. Ukratko: ona je najširi i najprihvatljiviji društveni izvor informacija i obaveštenja. Samim tim što je sinteza slike i tona, ona je autentična i uverljiva, što je značajna prednost nad ostalim sredstvima informacije. Ako se ova prvobitna, „informativna poruka“ TV, uzme kao neophodna i nužna (što je praksa u svim novonastalim TV-centrima sveta), ostaje nam da sagledamo njeno, ne

manje značajne, ali zato diskutabilnije delovanje, a to je misija na kulturnom i obrazovnom planu.

Prva i za sada jedina država samoupravljajuća trebalo bi da ima razvijena čula za kulturni i obrazovni život, a naročito ako se ona manifestuje preko tako rasprostranjenog medijuma kao što je TV.

Upravo zbog toga ovaj kulturno-obrazovni ogranak TV traži ono što se sve češće spominje kao nasušna potreba naše privrede — kadrove. Kadrove van serije i potpuno novih profila: tehnološko-organizacione, programске i kreativne.

Objasnjeno da takvih kadrova nije bilo kada su trebali TV, prihvatljivo je za njene početke, za period samoniklosti, za eksperimentalno vreme.

Dopunjavana bez naročite selekcije i bez mogućnosti za nju, ona je primala, recimo, najbolje što u ono vreme nije egzistiralo (sem izuzetaka) u pozorištu, filmu, društvene radnike i sl.

Uvek je nužnost eksperimenta imala svoju cenu, ali i pouku. Tamo gde pouka vremenom ne kompenzuje cenu eksperimenta — potrebna su radikalna rešenja. Posle deset godina života TV, o njoj se može više reći.

Relativnost uspeha i grešaka ne bi smela da bude uteha ni meda za donošenje što realnijih sudova, pogotovo ako za to ima i mogućnosti.

Sa pretenzijama da u najširem smislu bude društvena, ona se istovremeno uvlačila u sopstvenu školju — u neke nedostupne dubine. Po onome što je TV do sada bila javnosti, gledano u celini, ne nagneštavajući retke izuzetke, nije opravdala domen našeg kulturnog života, njegovih postojećih mogućnosti, a da ne govorimo o njegovom aktiviranju i otkrivanju novina od strane same TV.

Šta je to što TV drži na ovom planu skoro pasivnom?

Ako se materijalne mogućnosti uzmu kao prevaziđene, tehničko-izražajne takođe, ostaje nam ono uvek i svuda najbitnije — čovek. Ko je taj građanin, TV radnik? Da li se o njemu, kao o javnom radniku, može javno govoriti?

Upravo zato što je široko okrenuta javnosti, TV se odbrambeno ponaša prema njoj, u nameri da bude tajanstvena i nova. Međutim, razlika od želje od istine nije u njoj, već u onima za koje postoji, kojima se, tržišno rečeno, — nudi. To što ona tavori je normalna bolest samozadovoljnika, njeno umišljeno visoko „C“, koje dosad zvižduci javnosti nisu nadjačali.

Toj i takvoj TV trebalo bi istrgnuti ulepšavajuće i uveličavajuće ogledalo u kome se ogleda i koje je sama sebi napravila. Trebalo bi je samozaljublenu išetati pokraj uličnih izloga i postaviti ispred bezbroj malih ogledala smeštenih po našim domovima, od sela do grada — od udžerice do konfornog stana. U tom prostoru ima dovoljno mogućnosti za ocrtavanje likova, onih koji se bave kulturom i obrazovanjem na televiziji.

Šta je omogućilo, pa čak i doprinelo ovakvom stanju kulturno-umetničke i obrazovne redakcije TV?

Pokraj pomenutog, što je interni problem TV, ma koliko se on negativno manifestovao i spolja, stvarni dužnik najširem auditoriju je — kritika. Tolerišući neupućenost kritike u tehničko izražajne mogućnosti TV — što bi njoj, inače, dalo više elemenata i širine za estetičke osvrtne, pa čak i sugestije (što smatram normalnim), kritičarima TV može se zameriti — kritika institucije umesto kritika ličnosti. Blago je reći da je ta vrsta kritike nekorisna — ona je štetna i po TV i po gledaoce i po samu sebe. Svaki oblik kritike institucijalizma u stvari je lična usluga licima kojima bi trebalo da bude upućena. Kritika institucijalizma ohrabruje nekvalitetne kadrove, omogućava im legalnost i spolja guši sve pozitivne akcije iznutra. Takva kritika, u stvari, identifikuje ličnost sa institucijom, i samim tim pravi nedozvoljenu političku grešku u samoupravnom društvu. Sa takvom vrstom kritike, koja je bombasta i prazna, TV lako izlazi na kraj (naime, oni kojima je ona, tobože, upućena), a gledaoci, tokom vremena na nju ne obraćaju pažnju, jer u njoj ne vide smisao i funkcionalnost.